

POSTANOWIENIE

Dnia 15 listopada 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Siuchniński (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Tomasz Grzegorzczak (sprawozdawca)

po rozpoznaniu w Izbie Karnej, na posiedzeniu w dniu 15 listopada 2012 r., skargi M. D., na przewlekłość postępowania przed Sądem Apelacyjnym, w sprawie o sygn. akt II AKo, w przedmiocie wznowienia postępowania

p o s t a n o w i ł:

1. na podstawie art. 623 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843 ze zm.) zwolnić skarżącego od opłaty od skargi,

2. na podstawie art. 12 ust. 2, 3 i 4 wyżej powołanej ustawy

- stwierdzić, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym, w sprawie o sygn. II AKa /.../, w przedmiocie wniosku skarżącego o wznowienie postępowania i ustanowienie mu obrońcy z urzędu do sporządzenia wniosku o to wznowienie, nastąpiła przewlekłość postępowania,

- zalecić Sądowi Apelacyjnemu niezwłoczne podjęcie kroków w celu prawidłowego rozpoznania wskazanych wyżej wniosków skarżącego oraz

- przyznać M. D. od Skarbu Państwa sumę pieniężną w wysokości 3.000 (trzech tysięcy) zł.

UZASADNIENIE

W lipcu 2012 r. M. D. wniósł skargę na przewlekłość postępowania sądowego w toczącej się przed Sądem Apelacyjnym sprawie o sygn. II AKo /.../w przedmiocie jego wniosku o wznowienie, złożonego w dniu 18 lutego 2011 r., podnosząc, że do tej pory nie zapadło w tej sprawie rozstrzygnięcie, a więc postępowanie to toczy się już dłużej, niż jest to konieczne dla wyjaśnienia okoliczności faktycznych i prawnych. Występując z tą skargą wniósł też o przyznanie mu, z racji tej przewlekłości, kwoty 20.000 zł, z uwagi na zbyt długi okres zwłoki w rozpoznawaniu jego wniosku. W odpowiedzi na tę skargę, złożonej na wezwanie Sądu Najwyższego o ustosunkowanie się w jej przedmiocie, Prezes Sadu Apelacyjnego, wniósł o umorzenie postępowania wywołanego jej wniesieniem, lub jej oddalenie, podnosząc, że postępowanie w przedmiocie nią objętym zostało już co do istoty zakończone w kwietniu 2011 r.

Rozpoznając tę skargę Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wbrew stanowisku Prezesa Sądu Apelacyjnego, wyrażonym w odpowiedzi na tę skargę, skarga ta jest zasadna.

Z materiałów sprawy wynika, że rzeczywiście w lutym 2011 r. M. D. wystąpił do Sądu Apelacyjnego, z wnioskiem, który zatytułował jako „wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu do sporządzenia wniosku o wznowienie postępowania i zwolnienie od opłaty w sprawie o wznowienie”, w którego treści podał jednak także, że według niego „zachodzą ustawowo określone podstawy prawne do wznowienia postępowania (...), a ponadto orzeczenia sądów obydwu instancji są oczywiście niesprawiedliwe”, dołączając do tego wniosku decyzje MOPS-u mające wykazać jego niezamożność (k. 1-3). Z treści tego pisma wynikało, iż chodzi tu o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w sprawie o sygn. akt X K /.../, utrzymanym w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego. Reakcją na to pismo było wystosowane do niego w marcu 2011 r. wezwanie do uzupełnienia jego braków w trybie art. 120 § 1 k.p.k., ze wskazaniem, iż chodzi o podanie, z uwagi na jakie okoliczności mieszczące się w przepisach art. 540 i 542 § 3-5 k.p.k., jako określających podstawy do wznowienia procesu, domaga się on wznowienia, gdyż tylko wtedy można potraktować jego żądanie jako wniosek o wznowienie (k. 7). Odpowiadając na to wezwanie, skarżący podał wówczas, że: „uzupełniam wniosek o wznowienie, a oprócz wymienionych w wezwaniu podstaw prawnych wznowienia (...) przyczyną (...) jest też oczywiście niesprawiedliwy wyrok”, odwołując się w uzasadnieniu tego

pisma do uchybień, jakie powstały w prawomocnie zakończonym postępowaniu (k. 9). Reakcją na to było zarządzenie Przewodniczącego Wydziału Sądu Apelacyjnego z dnia 6 kwietnia 2011 r. odmawiające M. D. ustanowienia mu adwokata z urzędu, w którym, z przywołaniem art. 78 § 1 i art. 540 § 1 k.p.k. wskazano, że ponieważ chce on wznowić postępowanie tylko dlatego, że wyroki obu Sądów uważa za niezasadne, nie występując z żadnym nowym dowodem, a polemizując tylko z prawomocnym wyrokiem Sądu, jego żądanie wznowienia postępowania nie jest żadnym wnioskiem o wznowienie procesu, a tylko dla takiego wniosku, którego podstawy prawne są przy tym ściśle sprecyzowane w ustawie, obowiązuje przymus adwokacki. W związku z tym uznano, że brak jest powodów do ustanowienia skarżącemu adwokata z urzędu, gdyż wniosek, z jakim występuje dotyczy czynności innej niż wznowienie i prawnie niedopuszczalnej przed Sądem Apelacyjnym, wskazując jednocześnie, że z uwagi na powyższy charakter wniosku, sprawę wykreśla się z repertorium „AKo”, albowiem pismo to „nie podlega załatwieniu w Sądzie Apelacyjnym w sposób właściwy dla wniosku o wznowienie postępowania” oraz że zarządzenie powyższe jest niezaskarżalne (k. 11). Na zarządzenie to zażalił się skarżący (k. 13-14), a reakcją na to było pismo Przewodniczącego Wydziału informujące, że – jak wskazano już w pouczeniu - na przedmiotowe zarządzenie zażalenie nie przysługuje, więc dołącza się je jedynie do akt sprawy (k. 18). Dalszych kroków w tej sprawie już nie podejmowano.

Analiza powyższego postępowania w Sądzie Apelacyjnym wskazuje, że nie było ono prawidłowe i w istocie nie doszło do zakończenia postępowania wywołanego wnioskiem skarżącego z lutego 2011 r., uzupełnionym przez niego w marcu 2011 r. Sam Sąd Apelacyjny bowiem potraktował wniosek złożony przez skarżącego w lutym 2011 r. jako wniosek o wznowienie, skoro w piśmie z marca 2011 r. wzywał go jedynie do uzupełnienia jego braków w zakresie podstaw takiego wznowienia. Jeżeli zatem nie dopatrywał się po uzupełnieniu przedstawionym przez skarżącego, by podawane przez niego okoliczności dawały podstawę do uznania, iż jest to taki wniosek, to powinien, stosownie do art. 545 § 2 w zw. z art. 429 § 1 k.p.k. i art. 530 § 3 k.p.k., odmówić przyjęcia takiego wniosku, jako niedopuszczalnego, z racji oparcia go na okolicznościach nie stanowiących podstaw do wznowienia. Zamiast takiego rozstrzygnięcia Sąd ograniczył się do nieznanego prawu karnemu procesowemu wykreślenia sprawy z repertorium.

W odpowiedzi Prezesa Sądu Apelacyjnego na tę skargę podniesiono, że mając na uwagi dużą ilość takich spraw, nie można bezrefleksyjnie ustanawiać wnioskodawcom adwokata z urzędu bez jakiegokolwiek weryfikacji jego żądania wznowienia procesu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dostrzec można pewną rozbieżność stanowisk w tej materii. Obok bowiem judykatów przyjmujących, że nie można domagać się od skazanego podawania podstaw wznowienia, skoro wniosek o wznowienie objęty jest przymusem adwokackim, a tym samym pierwotną kwestią jest rozważenie istnienia podstaw do wyznaczenia obrońcy z urzędu i dopiero następnie wymagania, aby wniosek ten wskazywał na podstawy wznowienia wynikające z ustawy (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2007 r., IV KZP 53/07, LEX nr 460019), istnieją również orzeczenia w których Sąd Najwyższy wyraźnie podkreśla, że w ramach warunków formalnych wniosku o wznowienie należy zbadać m.in., także wskazanie podstaw takiego wznowienia i przy ich braku, odmówić przyjęcia takiego wniosku, rezygnując z rozpoznawania złożonego równocześnie z nim żądania wyznaczenia adwokata z urzędu dla sporządzenia lub podpisania takiego wniosku (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2009 r., III KZ 22/09, OSNKW 2009, nr 7, poz. 59, czy z dnia 1 lipca 2010 r., IV KZ 39/10, 843894). Podnosi się tu bowiem, że strona występując z własnym wnioskiem o wznowienie, nie może ograniczać się do ogólnikowego stwierdzenia, że doszło w jej sprawie do niesłusznego skazania i z tego powodu domagać się wyznaczenia obrońcy z urzędu dla wypełnienia wymogu przymusu adwokackiego, lecz powinna podać także mieszczące się w ramach art. 540 k.p.k. okoliczności, które w jej ocenie stanowią podstawę do wznowienia postępowania, i dopiero wówczas może też występować o ustanowienie jej obrońcy z urzędu, podnosząc przy tym, że nie chodzi bynajmniej o dokonywanie przez sąd oceny wskazanych przez stronę naruszeń, lecz o zbadanie jedynie, czy mieszczą się one wśród tych, które mogą stanowić powód do wznowienia, a tym samym i do rozważenia wniosku w przedmiocie powołania obrońcy z urzędu z uwagi na wymogi art. 545 § 2 k.p.k. (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2008 r., II KZ 42/07, LEX nr 534915, czy z dnia 17 stycznia 2008, V KZ 82/07, OSNKW 2008, nr 2, poz. 20). Charakterystyczne jednak, że we wszystkich judykatach tej ostatniej grupy wyraźnie zastrzega się, że w przypadku braku w złożonym wniosku własnym strony wskazania na okoliczności, które w świetle prawa mogą być podstawą do wznowienia, decyzja procesowa musi przybrać

postać odmowy przyjęcia wniosku, a na odmowę taką przysługuje zażalenie (art. 429 § 2 k.p.k. i art. 530 § 3 w zw. z § 2 i w zw. z art. 545 § 1 k.p.k.). W sprawie niniejszej takiego zarządzenia nie wydano, ograniczając się do odmowy ustanowienia skarżącemu obrońcy z urzędu, z uwagi na brak cech wniosku o wznowienie w samym żądaniu wznowienia, które to rozstrzygnięcie rzeczywiście nie podlega zaskarżeniu, zaś kwestie samego wniosku o wznowienie załatwiono poprzez wykreślenie sprawy z repertorium. To ostatnie postąpienie pozostaje w rażącej sprzeczności z przywołanymi wyżej przepisami procedury karnej. Oznacza ono jednocześnie, iż kwestii powyższego wniosku do tej pory nie załatwiono w sposób należyty, a zatem postępowanie, w jakim złożono skargę na przewlekłość, jest postępowaniem w toku w rozumieniu art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843 ze zm.) – dalej przywoływanej jako u.s.n.p.

W tym miejscu pojawia się kwestia nieuiszczenia przez skarżącego opłaty od skargi przewidzianej w art. 17 ust. 1 u.s.n.p. Rzecz jednak w tym, że to dopiero po uzyskaniu przez Sąd Najwyższy na jego żądanie odpowiedzi na tę skargę od Prezesa Sądu Apelacyjnego, można było rozważać, czy wniesiono ją jeszcze w toku, czy już po zakończeniu postępowania, którego przewlekłości ona dotyczyła. W przypadku bowiem skarg złożonych już po zakończeniu postępowania w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że skargę taką pozostawia się w ogóle bez rozpoznania (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2004 r., III SPP, 23/04, OSNKW 2005, nr 2, poz. 16, czy z dnia 10 czerwca 2008 r., KSP 2/08, OSNKW 2008, nr 9, poz. 71). W momencie, gdy zaktualizowała się kwestia omawianej opłaty, Sąd Najwyższy uznał, że skoro w postępowaniu, którego skarga ta dotyczy skarżący wykazał swoją niezdolność, a odmowa ustanowienia mu obrońcy z urzędu była spowodowana innymi, niż ta niemożność przyczynami, zaś z materiałów sprawy nie wynika, aby jego sytuacja materialna uległa w tym czasie zmianie na korzyść, Sąd Najwyższy stosownie do art. 623 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 2 u.s.n.p., zwolnił skazanego od jej uiszczenia. Jak przyjmuje się bowiem w orzecznictwie na gruncie przewlekłości w sprawach karnych, ma w zakresie ponoszenia tej opłaty odpowiednie zastosowanie także przepis k.p.k. o możliwości

zwolnienia strony od opłaty, jaką należy uiścić od skargi (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2005, IV KZ 9/05, OSNKW 2005, nr 4, poz. 38).

Mając na uwadze wykazaną wcześniej, ewidentną przewlekłość postępowania sprawy objętej przedmiotową skargą, Sąd Najwyższy stwierdził nastąpienie tej przewlekłości, a jednocześnie w oparciu o art. 12 ust. 3 u.s.n.p. z urzędu, zdecydował zalecić Sądowi Apelacyjnemu, niezwłoczne podjęcie czynności w celu prawidłowego postąpienia w sprawie wniosku M. D. o wznowienie procesu i przyznanie mu obrońcy dla dopełnienia wymogu, o którym mowa w art. 545 § 2 k.p.k. Sąd Apelacyjny powinien tym samym - mając na uwadze wskazane wcześniej różne podejścia do kwestii rozstrzygania odnośnie oświadczeń procesowych, zawierających jednocześnie własny wniosek o wznowienie oraz wnioski o powołanie obrońcy z urzędu, jako ściśle z nim związany, a także stosowne argumentacje, które mogą przemawiać za każdym z tych stanowisk – raz jeszcze pochylić się nad pismem skarżącego z dnia 18 lutego 2011 r. i w sposób prawidłowy, zgodny ze stosowanymi odpowiednio przepisami k.p.k., rozstrzygnąć w przedmiocie zawartych tam wniosków.

Stosownie do art. 12 ust. 4 u.s.n.p., uwzględniając tę skargę, Sąd zdecydował o przyznaniu skarżącemu od Skarbu Państwa, w związku ze stwierdzoną przewlekłością postępowania, kwotę 3.000 zł. Skarżący – jak wskazano na wstępie - zażądał sumy 20.000 zł, a więc maksymalnej, jaką przewiduje powołany wyżej przepis, argumentując to wyjątkowo długim okresem zwłoki w rozpoznaniu jego wniosku. Rzeczywiście okres ten przekroczył 12 miesięcy, ale – czego nie zauważa już skarżący – na wydłużenie tego okresu wpłynęło też jego własne zachowanie. Zarządzenie, którym odmówiono mu ustanowienia obrońcy z urzędu, z uwagi na uznanie, że jego żądanie wznowienia procesu, nie ma cech wniosku o wznowienie, wydano 6 kwietnia 2002 r., zaś w kwestii zażalenia na nie wypowiedziano się w dniu 16 czerwca 2011 r. Ze skargą na przewlekłość postępowania M. D. wystąpił dopiero w lipcu 2012 r., choć nie było żadnych przeszkód do wcześniejszej reakcji w trybie skargi na przewlekłość postępowania. Nie można też nie zauważyć, że Sąd Apelacyjny działał w przekonaniu, że sprawę już zakończył, choć jak wykazano wyżej, przekonanie to było błędne. Dlatego też Sąd Najwyższy uznał, że zasądzona kwota rekompensuje skarżącemu długie oczekiwanie na wydanie w sposób prawidłowy rozstrzygnięcia w jego sprawie.

Mając to wszystko na uwadze orzeczono, jak w sentencji.